

ИМПЕРИЯТА НА КИСИНДЖЪР

Властта на шефа и как действа той

Един от парадоксите на все по-специализираното, бюрократизирано общество е, че качествата, придобити в процеса на издигане на висок пост, все по-малко съответстват на качествата, необходими на този висок пост.

Кисинджър, НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ИЗБОР, 1960 г.

НАДПРЕВАРАТА ЗА ЗАМЕСТНИК

Ден след назначението си Кисинджър се натъква на бившия си колега от Харвард Артър Шлезинджър-младши. Как, да му се не види, чуди се Шлезинджър, смяташ да се справиш с Ричард Алън като заместник?

– Артър – отвърща Кисинджър, – смятам да третирам Дик Алън по същия начин, по който Мак Бънди се отнасяше към мен, и той ще изчезне в рамките на година.

Алън е консерватор с лице на херувим, който е помогнал Кисинджър да бъде привлечен в лагера на Никсън и служи като таен контакт за вътрешна информация от преговорите за мир във Виетнам по време на президентската кампания. Никсън е назначил Алън за заместник на съветника по националната сигурност и първоначално Кисинджър се държи любезно с него, като предлага на Алън да му окаже честта да придружи родителите му на пресконференцията в хотел „Пиер“, където беше обявено назначението му. Алън го прави с гордост.¹

Ала дори преди новият екип да поеме властта, Кисинджър вече се опитва да отстрани Алън. Зад гърба му го нарича член на „пясъчната десница“,

¹ Интервюта с Ричард Алън, 7 август 1989 г.; Артър Шлезинджър, 16 февруари 1989 г.

фраза, която е подхваната в безжалостна коментаторска колонка от Роуланд Еванс и Робърт Новак, която завършва: „Немислимо е Кисинджър да използва Алън дълго“. След като му обещава кабинет до собствения си в западното крило на Белия дом, Кисинджър убеждава Алън, че ще му бъде по-добре в по-голям кабинет на третия етаж в административната сграда – от другата страна на улицата. Тогава той започва да изтрива името на Алън от поканените на срещи с президента.

– Къде е Дик Алън? – пита Никсън, а Кисинджър промърморва нещо, че го няма. Скоро президентът спира да забелязва.

Междувременно Кисинджър залива Алън с огромен обем работа по проекти: пренаписване на целия план за стратегическите цели на САЩ, преглед на изискванията на военните бази в световен мащаб. През август Алън вече е подал оставка.¹

Кисинджър е горд със свободата, която Никсън му дава да избира възможно най-добрия професионален персонал, независимо от политическите им възгледи. „Трябва да си спомните, че и аз не подкрепях този човек“ – казва той за Никсън, когато привлича Роджър Морис, офицер от външната служба, който е в екипа на Съвета за национална сигурност на Джонсън. Лоялните хора на Никсън се опитват да се намесят, но Кисинджър успява да отблъсне атаките им. „Поне в два случая – твърди Кисинджър – Халдеман оспори избора ми на основание сигурност, което се оказа по-скоро въпрос на либерални убеждения или склонност към разговор с журналисти. И в двата случая отклоних възраженията на Халдеман.“²

Оспорваните назначения са на Мортън Халперин и Хелмут Зоненфелд – и двамата амбициозни интелектуалци, явили се като кандидати да заменят Алън като заместник на Кисинджър.

По-късно Халперин става един от най-острите критици на администрацията. Но в началото на 1969 г., според Роджър Морис, той е „един от по-възползващите се, пресметливи бюрократи, които се срещат в западния сутерен“. Той е и един от най-интелигентните, с осемцилиндров ум и стрелкащи се очи, които никога не почиват. Опитът му е свързан с бюрократичните структури: той е писал по темата като научен експерт, при-

¹ Интервю с Ричард Алън, 7 август 1989 г.; Evans and Novak, „Nixon's Appointment of Assistant to Kissinger Raises Questions“, WP, 26 декември 1968 г.; Hersh. The Price of Power, с. 38; Lehman. Command of the Seas, с. 67; Evans and Novak, „Submerging Richard Allen“, WP, 19 януари 1969 г.

² Интервю с Ричард Никсън, 11 октомври 1990 г.; Hersh. The Price of Power, с. 37; WHU, с. 23.

лагал е теориите си на практика, когато помага за изготвянето на нова структура на Съвета за национална сигурност за Кисинджър, и играе играта ежедневно, като снове между кабинета на Кисинджър в сутерена на Белия дом и офисите на персонала на съвета в административната сграда.

Кисинджър, подобно на Никсън, е многолик човек и има склонността да заприличва в някакъв аспект на всеки, който е край него. Халперин се доближава до академичния образ на Кисинджър. Той е като звезден аспирант с пъргава мисъл и любител на факултетската политика.

Въпреки че не е по-амбициозен от Зоненфелд, той е по-открит по този въпрос. „Морт упражни силен натиск върху Кисинджър да го направи заместник, за да може хората да докладват през него – смята Лорънс Лин, системен анализатор в Съвета. – Това предизвика известно безпокойство.“¹

„Халперин се надяваше да стане заместник, затова винаги чакаше пред вратата на Хенри“ – спомня си Хелмут Зоненфелд. Същото може да се каже, и често е така, за Зоненфелд; Кисинджър в частност се шегува, че не може да излезе извън кабинета си, без да се спъне в Зоненфелд. Ако Халперин играе ролята на звезден аспирант, тогава личността на Зоненфелд е на европейски интелектуалец, който пасва на философската страна на Кисинджър. Те са сънародници и сподвижници, които споделят общ произход, с всичките съперничества, тайни връзки и неохотно уважение, които вървят с него. „Напрежението витаеше във въздуха винаги, когато бяха заедно – твърди Лари Лин. – Хал приличаше твърде много на Хенри, за да избегне съперничеството – амбициозен, суетен, параноичен.“

Зоненфелд наблюдава входа на Белия дом от прозореца си в административната сграда. Ако види съветския посланик Добринин или някой друг, който попада в неговата зона на отговорност, веднага се втурва, за да присъства на всяка среща на Кисинджър. „Това подлудяваше Хенри – спомня си Ийгълбъргър. – Имаше съревнование любов – омраза, особено от страна на Хал.“

Основният източник на тяхното съперничество е негодуванието на Зоненфелд да бъде третиран като помощник на Кисинджър, а не като служител със свои собствени права, които му дават независим достъп до президента. „Още от първия ден Хенри чувстваше конкуренция от моя страна –

¹ Morris, Naig, с. 115; интервю с Лорънс Лин, 12 януари 1990 г.; резюме на телефонен разговор на Кисинджър и Халперин, 9 август 1969 г., свидетелство по делото Халперин срещу Кисинджър, Районен съд, Вашингтон, Szulc, *The Illusion of Peace*, с. 185; интервю с Уилям Хайланд, 22 октомври 1990 г.

припомня си Зоненфелд – особено по отношение на работата с Никсън.“ За разлика от предишните помощници по националната сигурност, Кисинджър прави всичко възможно персоналът му да няма достъп до президента, пресата или дипломатите. „Това беше – смята Зоненфелд – проява на неговата несигурност.“

В един случай, когато помощниците на Кисинджър не успяват да вметят в графика му обяд в Белия дом, който Никсън организира за ректора на университета „Нотр Дам“, те се сещат, че могат да помолят Зоненфелд да го замести. Точно преди това, когато Зоненфелд е на среща с Кисинджър, Ийгълбъргър като че ли нарочно влиза и връчва на Зоненфелд паметна записка с думите: „Хал, това се отнася до обяда ти с президента“. Кисинджър, както прави обичайно, поглежда и прочита записката. Неспособен да се съдържи, той излиза от срещата и настоява графикът му да бъде преразгледан; после отива на обяда вместо Зоненфелд. Друг път неговите помощници съставят план как да накарат Кисинджър да разгледа и одобри календара си с предстоящи срещи. Те просто слагат предложението си за неговия график в папка с надпис „Зоненфелд“ и я поставят там, където той би я забелязал; неизменно взема такива папки и поглежда вътре.

Кисинджър явно изпитва удоволствие да причинява малки унижения на Зоненфелд.

– Не ти, Хал, ти не си достатъчно важен – казва му той на церемония в Белия дом, когато изключва Зоненфелд от групова снимка.

„Започнаха да се натрупват дребни случаи на търкания помежду ни – казва Зоненфелд. – След като разбрах колко е чувствителен, започнах да го дразня и се преструвах, че наистина го предизвиквам относно достъпа до президента. Беше с цел да го провокирам.“ След това Зоненфелд добавя с тъга: „колкото по-лоялен бях, толкова повече той се чувстваше уязвим и толкова по-коварен ставаше“.

И все пак, въпреки всичките им лични търкания, Кисинджър изпитва голямо уважение към аналитичните способности на Зоненфелд. Многократно се обръща към него за оценка на съветските намерения или да обсъжда различни политически въпроси.

Странното при Зоненфелд е не че той не успява да се развие при Кисинджър, а че оцелява. Години по-късно, когато Кисинджър се премества в Държавния департамент и взема Зоненфелд със себе си, Кисинджър отива със своя говорител Робърт Маккроски във военновъздушната база „Андрюс“, тъй като там ще пристигне хеликоптерът на канцлера на Западна Германия Вили Бранд.

Канцлерът слиза от самолета, последван от познато лице.

– Защо Зоненфелд е с Бранд? – пита Маккроски.

Кисинджър отговаря:

– Защо Зоненфелд съществува?¹

Докато Халперин и Зоненфелд се самоунищожават в разрушителното дерби кой да е заместник на Кисинджър, извън тази битка без претендент остава човек, който би могъл да защити Кисинджър на неговия уязвим десен фланг – полковник Александър Хейг, чиято непоколебима вярност към твърдата линия на Никсън става все по-важна от интелекта, креативността или познаването на външнополитическите нюанси.

Под снимката на Хейг в годишника на „Уест Пойнт“ за 1947 г., годишната, когато завършва 214-и във випуск 310, са написани думите: „Силни убеждения и още по-силни амбиции, примесени с дълбокото разбиране, че неговият другар по оръжие трябва да създаде „бойната колесница“, която да отнесе Алекс на върха“. Роден е в ирландско работническо католическо семейство във Филаделфия, загубил баща си от рак и отгледан от мотивирана и разумна майка. Като командир на пехотен батальон във Виетнам през 1967 г. Хейг надзирава унищожаването на Бен Су, някога мирно южновиетнамско село близо до Сайгон, за което се подозира, че предоставя убежище на Виетконг. По-късно той е награден за своя героизъм и получава повишение като полковник, и поема командването на бригада в ожесточена двудневна битка близо до камбоджанската граница. Но всяко от следващите му повишения, до генерал с четири звезди, идва за заслуги зад бюрото в Белия дом.

Когато Кисинджър търси военен помощник, Хейг е препоръчан от Джоузеф Калифано и Робърт Макнамара, който го познава от дните му като щабен офицер в Пентагона. Старият наставник на Кисинджър Фриц Кремер също го насърчава да привлече Хейг, когото по-късно нарича „другото ми голямо откритие“. По онова време Хейг е заместник-комендант на „Уест Пойнт“, където трупа репутация (и много млади врагове), защото кара кадетите му да маршируват с изпружени лакти и пръсти, сгънати стриктно на второто кокалче.

За разлика от важните помощници от персонала на СНС, които са настанени в административната сграда в съседство, Хейг и Ийгълбъргър започват като лични помощници на Кисинджър – военен и цивилен – с бюра

¹ Интервюта с Хелмут Зоненфелд, 12 септември и 16 ноември, 1989 г., Лорънс Лин, 12 януари 1990 г., Valeriani. *Travels With Henry*, с. 57 – 58; интервю с Лорънс Ийгълбъргър, 25 юни 1990 г., Hersh. *The Price of Power*, с. 114 – 115; интервю с Уилям Хайланд, 11 декември 1989 г., Morris, Haig, с. 132; Woodward and Bernstein, *The Final Days*, с. 207; интервю с Робърт Маккроски, 2 февруари 1990 г.

точно пред кабинета му в мазето на западното крило на Белия дом. Хейг скоро получава достъп до класифицираните материали и тайни.

Със способността му да ругае като сержант и да държи джина си като генерал, Хейг бързо става популярен сред голяма част от екипа на Кисинджър. За разлика от амбициозния Халперин и нервния Зоненфелд, той не представлява интелектуална заплаха и обикновено не се осмелява да дава мнение по техните доклади и препоръки. Въпреки това успява да накара офиса да работи гладко независимо от напрежението, причинено от вулканичния безпорядък на Кисинджър. „Аз харесвах Ал – казва Антъни Лейк, който не му е идеологически близък. – Той беше организатор, администратор, движеща и стабилизираща сила.“

Когато Кисинджър избухва, Хейг понася тези ситуации стоически – ценно наследство от военното му обучение е, че се е научил да поема обиди от властни началници, като същевременно запазва самообладание. После, когато Кисинджър излезе, Хейг ще забавлява останалите служители, като имитира сцената – първо се преструва на нервния Кисинджър и подскача напред-назад, след което се присмива на себе си като на корав и безмозъчен робот, готов да марширува в кръг. „Само някой обучен да поема обиди може да се примири с това“, коментира Коулман Хикс, който накратко изпълнява неблагодарната работа на секретар по назначенията.

Когато другите усещат тежестта на гнева на Кисинджър, Хейг е там с ръка на рамото, „представяйки се за техен непочтителен, съчувстващ защитник“, казва Роджър Морис. Той се представя за доброто ченге, а в същото време изобразява шефа си като див и непокорен. Това е тактика, която Кисинджър познава добре, тъй като играе подобна роля с Никсън. „В този смисъл Хейг ме биеше по главата със собствените ми камъни“, казва по-късно Кисинджър.

Стремежът на Хейг да стане заместник на Кисинджър е подпомогнат от готовността му да работят дълги часове. Кисинджър обикновено си тръгва в осем за вечеря или друго светско задължение и оставя Хейг сам в мазето с купчина работа. След това Кисинджър се отбива обратно в кабинета си, където намира цялата работа свършена и всички тайни в пълна безопасност. Задълженията на Хейг са многобройни. Той е служил като пратеник до директора на ФБР Дж. Едгар Хувър и други, които биха могли да подозират Кисинджър, че е мекушав. Хейг учи Кисинджър на ползите от властта, като организирането на военни самолети, за да го откарват до Нюарк за уикендите. Той дори е човекът, който наема бялата папийонка и фрака, необходими на Кисинджър за първата му вечеря в Белия дом, и идва в апартамента му, за да му помогне да се облече.

Сред задачите, които Хейг скоро започва да изпълнява за Кисинджър, е да наблюдава тайна програма на ФБР за подслушване на домашните телефони на други членове на персонала на СНС (*виж глава 11*). Халперин и Зоненфелд, от друга страна, са били първите две жертви на тази програма. Оказва се, че това до голяма степен предreshава кой от тримата ще излезе победител в надпреварата за заместник.

Има още един компонент, който допринася за триумфа на Хейг – Кисинджър е убеден, че Хейг никога не може да стане заплаха за връзката му с Никсън. Кисинджър смята, че той не е разсъдителен, не е стратегически мислител, а вярва в йерархията. Кисинджър е прав за ума на Хейг. Но скоро ще открие, че дълбоко се е заблуждавал както относно амбициите, така и относно лоялността му.¹

ОПЕРАТИВНИЯТ СТИЛ НА КИСИНДЖЪР

Един ден, няколко месеца след встъпването си в длъжност, Кисинджър излиза от среща и обичайно започва да крещи къде е личният му помощник. Някой посочва дивана на рецепцията. Там лежи Лорънс Ийгълбъргър, който е получил припадък от нервно изтощение и чака да бъде откаран в болница.

– Но имам нужда от него – крещи Кисинджър. Без да обръща внимание на тежкото положение на Ийгълбъргър, той снова насам-натам, вика и раздава заповеди и мърмори, че работата не се върши. Хейг, който е там, по-късно преразказва историята с удоволствие на служителите, които са пропуснали шоуто.²

Ийгълбъргър, закръгленият служител от външнополитическата служба с нестандартно чувство за хумор, има най-тежката работа от целия персонал: да бъде личен помощник на Кисинджър, което означава да се грижи за всичко – от прането му до документооборота. След като се възстановява от срива си, той намира по-спокойна работа като дипломат в НАТО

¹ Marjorie Hunter, „Four-Star Diplomat“ NYT, 5 май 1973 г.; West Point Yearbook, 1947; Morris, Haig, passim; Morris, Uncertain Greatness, с. 141 – 142; Schell, The Village of Ben Sue; Интервю с Фриц Кремер, 14 май 1988 г.; YOU, с. 107; интервюта с Тони Лейк, 11 януари 1990 г.; Бети Бао Лорд, 15 август 1990 г., Hersh. The Price of Power, с. 57 – 58; интервю с Уинстън Лорд, 25 октомври 1989 г. Виж също Truscott, Dress Gray.

² Интервюта с Лорънс Ийгълбъргър, 25 юни 1990 г., Тони Лейк, 11 януари 1990 г.; Morris, Haig, с. 115.

в Брюксел; за по-малко от година задълженията му поема Тони Лейк, наследен от Уинстън Лорд.

Текущото сред останалите служители на Кисинджър е почти толкова голямо. От двайсет и осемте асистенти, които се присъединяват към СНС в началото на 1969 г., десет ще си тръгнат през септември – сред тях са Ийгълбъргър, Халперин, Даниъл Дейвидсън, Спърджън Кийни, Ричард Мус и Ричард Снайдер. През лятото на 1971 г. са останали само седем от първоначално постъпилите двайсет и осем служители.¹

Отчасти проблемът е, че Кисинджър се отнася към служителите си по-скоро като към слуги, отколкото към професионалисти по външна политика. При първата им среща следобеда в деня на встъпването в длъжност той ги информира, че те нямат право да се хранят в стола на Белия дом, въпреки че ще им се налага да работят до късно. Само местните служители могат да се хранят там. Той прехвърля вината за това решение на Халдеман; но по-късно Халдеман казва, че то е взето от Кисинджър, който не иска неговите хора да се съюзяват със служители от политическите отдели на Белия дом.

Кисинджър завършва своята лекция на срещата с думите: „Най-важното е, че всички вие незабавно трябва да прекъснете своите отношения с пресата“. И добавя с изпреварваща откровеност: „Ако по време на управлението на тази администрация отгук изтече някаква информация, то това може да бъде само от мен“.

Кисинджър прекратява също практиката да се позволява високопоставени служители да се срещат директно с президента и да обсъждат с него въпроси от своята компетентност. Възможно е той дори не им позволява да го придружават на срещи с президента освен в редки случаи. „Това беше израз на комбинацията от огромното му ego и несигурност“, смята Уинстън Лорд. Тъй като срещата с президента предизвиква онова вълнение, което оправдава дългите часове работа и задоволяването на прекалените изисквания, липсата на тази възможност подкопава морала.

Кисинджър разбира, че преди първото заседание на СНС Халперин е запознал директора на ЦРУ Ричард Хелмс с дневния ред. Той няма нищо против информацията, предоставена от Халперин, но е разстроен, че един от подчинените му се е осмелил да разговаря със служител от кабинета. Кисинджър изпраща съобщение чрез Хейг: „Нито един служител не бива да говори с директорите“.

¹ NYT, 12 септември 1969 г.; I. M. Destler, „Can One Man Do?“, Foreign Policy, зимно издание 1971 – 1972; NYT, 19 януари 1971 г.

Тъй като винаги дезорганизираният Кисинджър отказва да делегира власт или да се управлява графикът му, офисът му се превръща в задънена улица. „В първата година приличаше на марокански публичен дом, пълен с хора, които се редят на опашки пред вратата му с часове“, спомня си Зоненфелд. Кисинджър закъснява неизменно с десет минути, където и да трябва да отиде, дори и в Белия дом за срещи на персонала; висши чиновници възроптават, че са третирани като студенти в колеж, които чакат професора да се появи за семинар.

Някои срещи, като с екипа за преговорите за въоръженията на САЩ, са многократно отменени в последния момент. Когато Кисинджър идва, често след началото на срещата го прекъсва някоя секретарка и той напуска внезапно, за да приеме телефонно обаждане, и след това се връща след около половин час или повече, когато присъстващите вече кипят от негодувание.

Стилът на управление на Кисинджър е по-скоро конспиративен, отколкото открит, потаен и затворен, а не приобщаващ. „Той не обичаше големите срещи, защото не искаше хората да образуват фракции и да се конфронтират с него – обяснява Зоненфелд. – Създаваше връзки чрез споделяне на конфиденциална информация и правейки злобни коментари за всички останали.“

Често този подход не е обмислена стратегия, а е част от неговата личност, нещо, което му идва естествено. „Той успяваше да придава конспиративно излъчване дори на най-незначителните неща – твърди Ийгълбъргър. – Понякога изглеждаше доста незряло.“¹

Кисинджър може да създава и усещане за близост, когато общува насаме със сътрудници и колеги. Той кара хората да повярват, че те са сред малцината, на които може да се довери, сред избраните, които биха разбрали чувствителната информация, която ще сподели. „Хенри ми казваше, че съм единственият човек в държавата с капацитет за концептуално мислене“, казва Елиът Ричардсън. „Твърдеше, че аз съм единственият журналист, когото не може да манипулира“, спомня си Хенри Брандън.

Всичко изглежда изключително очарователно. „Никога не съм срещал по-убедителен човек – спомня си адмирал Елмо Зумуолт, член на Съвета на началник-щабовете. – Той беше не само очарователен и остроумен, но ме накара да се чувствам така, сякаш не може без моите съвети и помощ.“

¹ Интервю с Лорънс Ийгълбъргър, 25 юни 1990 г., Szulc, *The Illusion of Peace*, с. 19; Интервюта с Хелмут Зоненфелд, 12 септември и 16 ноември, 1989 г.; интервю с Уинстън Лорд, 25 октомври 1989 г.; Smith. *Doubletalk*, с. 109 – 111; Valeriani. *Travels With Henry*, с. 21.

След една от личните им срещи, на която той си осигурява подкрепата на Зумуолт, за да заобиколи Леърд, Кисинджър изразява пред адмирала удоволствието си да общува с него. „Ти си единственият интелектуалец сред началник-щабовете, единственият, който има широк поглед.“ Веднага щом Зумуолт си тръгва, Кисинджър се обръща към служителите си и промърморва: „Ако има едно нещо, което не мога да понасям, това е адмирал интелектуалец“.

При толкова много ненаситно его в правителството финесът на Кисинджър в ласкателствата намира плодородна почва. Прилага ги върху Елсбърг многократно. „Научих от Даниел Елсбърг за Виетнам повече, отколкото от всеки друг“, твърди Кисинджър точно след изборите през 1968 г., когато и двамата са на семинар на „Ранд“. При посещението на Елсбърг при Кисинджър в Сан Клементе две години по-късно той опитва отново: „Научих от Даниел Елсбърг за договарянето повече, отколкото от всеки друг“. В същото време той ласкае неимоверно и своя съперник с крайнодесни възгледи в администрацията Джон Конъли. „Винаги ми казваше колко съм умен, колко много президентът разчита на мен – припомня си по-късно Конъли. – Беше изключително добър в това, знам го, защото и аз самият имах известен опит.“¹

Но обаянието на Кисинджър има обратна страна: в усилията му да завоюва разположение и да ласкае широк кръг хора той неизбежно си изгражда репутацията на двуличен. Общувайки с хората лично и дискретно, той използва думите, които всеки иска да чуе. Онова, което никога не осъзнава напълно, е, че както сред неговия персонал, така и навсякъде всяка негова дума е обект на коментари.

Както Артър Шлезинджър-младши, либералният историк, така и Уилям Ф. Бъкли-младши, консервативният журналист, посещават Вашингтон редовно, за да се срещат с Кисинджър. „Прибирах се и казвах на жена ми, че Хенри е най-доброто в администрацията на Никсън – разказва Шлезинджър по-късно. – Тогава един ден чух как този Бъкли следваше абсолютно същия сценарий – след като обядвал с Хенри и казвал на жена си колко е страхотен. Разбрах, че нещо не е наред.“

Приятелите на Бъкли от консервативното движение го предупреждават, че Кисинджър е двуличен. „Кисинджър е в състояние да се срещне с шестима различни хора, много умни, учени, знаещи, опитни, със

¹ Zumwalt. On Watch, с. 308, 397; интервюта с Елмо Зумуолт, 9 август 1990 г., Даниел Елсбърг, 8 август 1989 г., Джон Конъли, 16 април 1990 г. Елиът Ричардсън, 13 декември 1989 г., Хенри Брандън, 15 ноември 1989 г.

съвсем разнопосочни възгледи, и да убеди и шестимата, че истинският Хенри Кисинджър мисли точно като тях“, спомня си Франк Шекспир, който оглавява Информационната агенция на САЩ. Дейвид Кийн, който е тогавашният началник на кабинета на Агню, казва: „Той имаше една линия за либералите, друга за консерваторите и през цялото време те заклеваше да пазиш тайна – „това, което ще ти кажа, е най-високо класифицирана информация“ – и ще ти разкаже някакви вреди-некипели, а пред някой друг ще твърди обратното“¹.

Опитите на Кисинджър да използва различни гледни точки са особено очевидни, когато става дума за Виетнам, и това вбесява Никсън и лоялните нему. „Познавахме Хенри като „ястреба на ястребите“ в Овалния кабинет – припомня Халдеман. – Но вечер настъпваше магическа трансформация. Докато си казва наздраве с либералните си приятели, войнствеността на Кисинджър внезапно ще се превръща в миролюбивост, показват докладите, достигнали до Никсън“².

Стилът на Кисинджър започва да създава проблеми на Капитолийския хълм, където сравняването на бележки и размяната на информация е част от играта на властта. „Кисинджър често имаше последователни срещи с Бил Фулбрайт, след това с Джон Стенис и успяваше да каже на всеки от тях онова, каквото искаха да чуят – твърди Джон Леман, който е връзката на Кисинджър с Конгреса, а по-късно служи като секретар на Военноморските сили. – Но хората на Капитолийския хълм продължаваха да говорят, особено служителите, и това, което е споделил с Фулбрайт, се връщаше при Стенис в рамките на деня. Те започнаха да използват Хенри като пешка.“ Като се опитва да осигури широк консенсус за своите политики, Кисинджър преследва легитимна цел, но се стреми да обхване толкова широк спектър, че личната му достоверност страда. „Не е възможно да внушаваш продължително едновременно на Фулбрайт и Стенис, на Катрин Греъм и Джеси Хелмс, че тайно си тяхна сродна душа“, коментира Леман.

Споделянето на истории за измамното поведение на Кисинджър скоро се превръща в основна тема на вечерите във Вашингтон. Леман твърди как е чул Кисинджър да нарежда на преговарящия по въоръженията Джерард Смит да продължи с предложение за антибалистичните ракети (АБР) за две американски площадки, а не за четири, а след като затваря телефо-

¹ YOU, с. 93; Blumenfeld. Henry Kissinger, с. 271; интервю с Артър Шлезинджър-джуниър, 16 февруари 1989 г., Judis. William F. Buckley, Jr., с. 304.

² Moynihan. A Dangerous Place, с. 50; Haldeman. The Ends of Power, с. 94; Nixon, RN, с. 734.

на, се обажда на министъра на отбраната Леърд по друга линия, казвайки: „Съгласен съм с теб за необходимостта от четири площадки, но проклетият Джери непрекъснато прави отстъпки“¹.

Като цяло обаче Кисинджър не прибегва до откровени лъжи в своите отношения с различните фракции. Това би било твърде грубо и с голям потенциал да има обратен ефект. Когато е предизвикан, той винаги може да се измъкне с фините нюанси на казаното от него или с нееднозначните изказвания, приемани от другите по погрешка за съгласие. „Ако имахте магнетофон – разказва Рей Прайс, който пише речите на Никсън и не е от феновете на Кисинджър, – ще откриете, че казаното от Хенри на Фулбрайт всъщност не е различно от споделеното със Стенис. Но „опаковката“ е според човека.“²

Кисинджър успява да разграничи фините нюанси във всякакви условия почти по инстинкт. С консерваторите той изглежда решителен, дори възторжен, докато описва мотивите на Никсън. С либералите може да кърши ръце и да си придава измъчен вид, докато говори на практика едно и също. Винаги обаче слуша внимателно и кима сериозно. След това започва да мърмори от друга страна за „тези идиоти“ или „маниаци“, задава съчувствени въпроси и търси емпатия в замяна. Уверява хората, че разбира техните безпокойства, като го повтаря по няколко пъти. И те са склонни да си тръгват с впечатлението, че той споделя тяхната гледна точка, а той не прави нищо, за да ги опровергае. „От дистанцията на времето е трудно да се установи дали моите събеседници считаха диалога за признак на съгласие, или аз ги заблуждавах с двусмислени изявления – пише по-късно Кисинджър. – Вероятно беше комбинация от двете.“

Стильт на управление на Кисинджър е белязан също така от противоречивия му характер. Някои хора имат бурен темперамент, който се проявява като изпускане на пара в резултат от неудовлетворението им; те имат истерични пристъпи, след което се овладяват. Други са навъсени и мрачни, и непрекъснато таят обида. У Кисинджър се преплитат и двете. „Защо съм жертва на такива некадърници!“, крещи той, изтръгва паметната записка от ръцете на служителя, хвърля я на пода и започва да я тъпче с крака. „Когато тропа с крак от гняв, е добре – казва един помощник. – Проблемът е, когато и двата крака напуснат земята.“

Кисинджър е по-толерантен към откровенията грешки, отколкото към немарливото мислене и интелектуалния мързел. Когато Уинстън Лорд

¹ Интервю с Джон Леман, 11 януари 1990 г.

² Интервю с Рей Прайс, 23 януари, 1990 г.

допуска неточност в доклад за Лаос, която предизвиква публичен скандал, Хейг се държи толкова студено и презрително, че Лорд бързо се маха от погледа му. Кисинджър обаче е стабилно на негова страна „като Гибралтарската скала“, спомня си Лорд, и го защитава както неофициално, така и публично.

Кисинджър също така проявява по-меко отношение към жените, затова персоналът винаги избира най-красивата секретарка, за да го информира за проблеми с графика. Когато Даян Сойер е помощник-пресекретар на Никсън, тя редактира стенограмите. В една отчетна среща Кисинджър обявява, че е „приключил преговорите“ за контрола на въоръженията. Във версията на Сойер е цитирано, че той е „провалил преговорите“, описание, с което някои от Държавния департамент без съмнение са съгласни. По спомените на Сойер „Кисинджър влетя заплашително от коридора в пресофиса, където ме намери трепереща. След като ме гледа втренчено, докато се извинявах, в крайна сметка не избухна“. Разбира се, тъй като по-късно той има интимна връзка със Сойер, не е ясно дали някой като Зоненфелд или Хейг би бил обект на толкова снизходително отношение.

С течение на времето служителите му се научават да приемат философски неговите изблици. Веднъж, докато е в кабинета си и крещи, никой дори не си прави труда да надникне. Накрая той започва да вика: „Ядосан съм. Много съм ядосан. Никой ли няма да обърне внимание?“. Неговата дългогодишна секретарка Кристина Вик се обръща към него с думите: „Знаем, че си ядосан. Когато се успокоиш и заговориш с нормален тон, тогава ще ти обърнем внимание“¹.

Това, което уталожва гнева на Кисинджър и смекчава арогантността му, е чувството му за хумор. Сериозен мъж по природа, той е разбрал, че талантът за тактично самоиронизиране е полезен за обезвреждане на завистта и на самоувереното му поведение. „Можеше да се наблюдава как изгражда чувството си за хумор, сякаш умишлено го вадеше на показ за защита от недоволството, което предизвикваше – обяснява Хенри Брандън, журналист, който познава Кисинджър от дните му в Харвард. – Той притежаваше достатъчно здрав разум, за да осъзнае, че има нужда от ху-

¹ Интервюта с Питър Родман, 16 ноември 1989 г., Уилям Хайланд, 11 и 20 декември 1989 г., Лорънс Ййгълбъргър, 25 юни 1990 г., Нанси Кисинджър, 25 януари 1990 г., Дейвид Кисинджър, 14 февруари 1990 г., Valeriani. Travels With Henry, с. 24, 81; интервю с Даян Сойер, 7 септември 1990 г., Nyland. Mortal Rivals, с. 7; Time, 8 март 1971 г.

мор, за да изглежда по-смирен, и го разви с интелигентност, която беше смайваща.“

До голяма степен фалшивата самоирония на Кисинджър е насочена към собствената му арогантност. „Наричат ме незаменим и чудотворец – казва той веднъж. – Знам, защото помня всяка дума, която казвам.“ На първата среща на израелски и египетски дипломати във Вашингтон той започва с думите: „Не съм срещал толкова изтъкната публика, откакто вечерях сам в Огледалната зала“.

Понякога се опитва да бъде едновременно самоунищожителен и самовъзхваляващ се. Когато отива на бар мицва на сина на израелския посланик Симха Диниц, след като става държавен секретар, някой пита дали това не е много по-различно от собствената му бар мицва в Германия почти четиресет години по-рано. „Рибентроп не дойде на моята бар мицва“, отвръща Кисинджър.

Той също знае как да се шегува с характера си. В един момент, след като се премества в по-голям кабинет, той се оплаква, че когато се ядоса, му отнема толкова време да прекоси стаята и да отвори вратата, че понякога забравя какво го е ядосало. „Тъй като английският е вторият ми език – казва той веднъж, – не знаех, че маниак и глупак не са ласкави определения.“ Кисинджър дори се шегува с единоборствата в администрацията. „Всички в Държавния департамент без Бил Бънди се опитват да ми забият нож в гърба – мърмори той от самото начало. – Той е единственият дженгълмен, който има доблестта да ме намушка в гърдите.“

Уилям Сафайър влиза един ден в кабинета на Кисинджър, за да работи върху президентска реч, и открива, че там цари пълен хаос, докато всички търсят лист хартия с резюме на тайното ново предложение за контрол на въоръженията. Докато Кисинджър гръмовно отправя апокалиптични закани, секретари ровят в кошчетата за боклук, а служителите по ръководството на Хейг сноват насам-натам.

– Не мога да работя с теб в момента или да правя каквото и да било друго, докато не намеря листчето, което държах в ръката си само преди пет минути – хленчи Кисинджър пред Сафайър. – Ако не го намерим сега, моят прехвален персонал ще го разпространи из цялата проклета бюрокрация.

– Успокой се, Хенри – съветва го Сафайър. – Ще се появи.

– Току-що изгубих най-класифицираното, най-секретното парче хартия, което съществува в цялото правителство – изумен се обръща Кисинджър към Сафайър. – Някак си чувствам, че това изисква по-висока степен на спешност от това да се излежавам на дивана си и да казвам: „То ще се появи“.

Но документът се намира, бурята утихва и персоналът „започва да се движи около бункера с обичайното си бързо темпо“. Помощниците на Кисинджър, отбелязва по-късно в мемоарите си Сафайър, „злорадстваха за Хенри, търпяха изблиците на гнева му, справяха се с обидите и работеха на изтощителни графици, защото знаеха, че могат да кажат „не“ във важни моментни по някои въпроси, и Хенри ще се сепне и внимателно ще разгледа техните гледни точки“¹.

В интерес на истината помощниците, преживели неговите капризни изблици и тирания, откриват, че персоналът на Кисинджър е един от малкото във Вашингтон, където независимото мислене се цени и ласкателството не се толерира. Въпреки че поради несигурността си Кисинджър е лесен за провокиране и неговата интелектуална арогантност може да бъде потискаща, той изпитва удоволствие да бъде предизвикван към съществени дискусии и цени силните аналитични аргументи. Ето защо, когато се вземат важни решения, той не се изолира като Никсън, а по-скоро се обръща към най-смелите умове от своя персонал и ги кара да почувстват, макар и само за миг, че работата с него си заслужава.

Именно чувството на интелектуално вълнение и предизвикателство заедно с харизматичната сила на интелигентността на Кисинджър му носи лоялността на тези измъчени служители, които изтърпяват неговата вискателна личност. В резултат той успява да извлече най-доброто от някои от най-големите умове във Вашингтон. В един момент на Уинстън Лорд е възложено да напише доклад от трийсет хиляди думи за инвазията в Камбоджа през 1970 г. Ден преди да бъде представен на президента, Кисинджър го прочита и го хвърля на пода, обявявайки го за „напълно безсмислен“. Лорд не спи цяла нощ, за да го преработи; на следващия ден Кисинджър го определя като „великолепен“. По-късно Лорд казва, че не е направил толкова много промени, но това е начинът на Кисинджър да го подтикне да даде най-доброто от себе си. Роджър Морис си спомня как Кисинджър му се е обадил в полунощ, за да му каже:

– Прочетох черновата ти. Пет плюс. Ти си само на още една чернова разстояние от шест минус.

Една често разказвана история за Кисинджър, подобна на тази за неговия стар преподавател Уилям Яндел Елиът, е за доклад, върху който Уинстън Лорд работил дни наред. След като го предава на Кисинджър, получил го обратно с бележка: „Това ли е най-доброто, на което си способен?“. Лорд го преработва и подобрява, и накрая го представя наново; пак

¹ Safire. *Before the Fall*, с. 389 – 390.